

מידעון הורים

הורים יקרים

היום שמעו תלמידי בית הספר את ההרצאה של עורך דין מטעם מחלקת הנוער בסניגוריה הציבורית שעסקה בהגדרת החוק למעשה פלילי, בהשלכות של ההליך הפלילי וכן ביידוע התלמידים על זכויותיהם במקרה שהם נחשדים בביצוע מעשה פלילי.

מערך ההרצאות וההסברה בנושא זה פועל במספר גדול של בתי ספר ולאחרונה הונגש כך שיתאים גם לתלמידים עם צרכים מיוחדים.

מטרתו של מידעון זה היא לתת לכם, ההורים, מידע חשוב למקרה של חשד לפגיעה שילדכם מעורב בה (כפוגע או כנפגע): מה צפוי לו, אילו זכויות עליכם לדרוש ובמי אפשר להסתייע.

ג'וינט ישראל אשלים

יחד בעשייה חברתית למען ילדים, נוער וצעירים במצבי סיכון

משרד המשפטים
הסניגוריה הציבורית

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי

חשיפה להתעללות וחובת דיווח

ילדים עם צרכים מיוחדים מאופיינים בתמימות, בחוסר הבנה של סיטואציות חברתיות, בקושי באבחנה בין מותר לאסור ובקושי בהבנת ההשלכות העתידיות והפוגעניות של מעשיהם. כתוצאה מכך הם חשופים יותר מאחרים להתעללות וכך הם גם עשויים לפגוע באחרים, בין היתר בשל אותם מאפיינים ייחודיים.

החוק בישראל מחייב דיווח על חשד לפגיעה בחסר ישע לעובד סוציאלי באגף הרווחה או למשטרה. כל הילדים מתחת לגיל 18 (עם וללא מוגבלות) מוגדרים כחסרי ישע, וחלק גדול מהבוגרים עם מוגבלות מוגדרים גם הם חסרי ישע.

כשמגיע הדיווח על חשד לפגיעה בקטין לעובד סוציאלי, מבצע העובד הסוציאלי תהליך של איסוף מידע מקיף מהמערכות המכירות את הילד ומחליט אם לפנות למסלול סמכותי- משפטי (דיווח למשטרה וחקירה), למסלול טיפולי- הגנתי (פנייה לוועדת פטור) או על שילוב בין השניים. אם הגיע הדיווח ישירות למשטרה, היא מחויבת להתייעץ עם עובד סוציאלי, אך לאחר מכן היא פותחת ישירות בחקירה.

ליווי בבית הספר

בבתי הספר פועלים יועצים חינוכיים ופסיכולוגים חינוכיים שפועלים באופן קבוע ומתמשך לקידום אקלים מיטבי בבית הספר באמצעות הפעלתן של תכניות חינוכיות שמטרתן לחנך את הילדים למניעת אלימות ולצמצום התנהגויות סיכון. בין התכניות החינוכיות נמצאות: " בשבילי הזכויות", "כישורי חיים", "זכויות וחובות", "ל"ב 21" וזאת לצד ליווי והתערבות במצבים של קושי, סיכון ומצוקה. המחנכים, היועצים והפסיכולוגים הם כתובת לתלמידים ולהורים להיוועצות, לסיוע ולהפניה לעזרה נוספת במידת הצורך.

תחת הנהלת בית הספר ולצדם של צוותי היועצים והפסיכולוגים פועלים בבתי הספר לחינוך מיוחד גם גורמים מקצועיים נוספים אליהם ניתן לפנות, כגון: עובדי הוראה ממקצועות הבריאות ומטפלים במקצועות האמנות ששותפים במתן מענה חינוכי טיפולי.

חקירה |

ישנם סוגים שונים של חוקרים המתשאלים נחקרים (חשודים, נפגעים ועדים) על פי סוג העבירה ועל פי מאפייני הנחקר.

כאשר מדובר בעבירות מין ואלימות חמורה שהמעורבים בהן מתחת לגיל 14, יהיה החוקר עובד סוציאלי ולא שוטר. כשהמעורבים הם בגילאי 14-18 יחקור אותם חוקר נוער - שוטר שעבר הכשרה מיוחדת בתחום הנוער, או חוקר משטרה רגיל. על פי חוק "הליכי חקירה והעדה- התאמה לאנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית (2005)", זכאים חלק מהילדים ומהבוגרים עם מוגבלות לחקירה שתיערך על ידי חוקר מיוחד. חוקר מיוחד זה הוא חוקר ילדים, עובד סוציאלי בהכשרתו, שעבר הסמכה נוספת להיות "חוקר מיוחד".

החקירה המיוחדת כוללת התאמות מגוונות וביניהן: חקירה בנוכחות מלווה, שימוש בכלים מתווכים במקרה הצורך (תרגום לשפת סימנים, שימוש בתקשורת תומכת וחליפית ועוד), המלצה על התאמות של העדות בבית המשפט ועוד. החקירה המיוחדת חשובה מאוד ונועדה להגן על הנחקר ולהתאים את החקירה לסוג המוגבלות שלו.

חשוב לדעת שלעיתים המוגבלות איננה בולטת, ולכן לא תזוהה על ידי מי שאיננו בקיא. **על ההורים להסב את תשומת לב השוטרים למוגבלות ולזכאות לחקירה מיוחדת.**

זכויות הנפגע בבית המשפט

כאשר אדם חסר ישע נפגע ממעשה פלילי, המדינה תובעת את הפוגע. עורכי הדין של פרקליטות המדינה מקבלים מהמשטרה את המידע שנאסף בחקירה, את הראיות שנמצאו ואת שאר הפרטים הידועים, ומחליטים אם להעמיד לדין את הפוגע. כאשר מתקבלת החלטה להגיש כתב אישום, עשוי הנפגע או העד להיקרא להעיד בפני בית המשפט. גם במקרה זה חוק הליכי חקירה והעדה (התאמה לאנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית) מאפשר לחוקר המיוחד להמליץ על מתן עדות מותאמת למוגבלות של הנחקר. אם עצם מתן העדות בבית משפט עלול לפגוע בקטין, באפשרותו להמליץ על פעולות שיקלו על הקטין ויצמצמו את הפגיעה בו: שימוש בתיעוד החקירה במקום להגיע לבית משפט להעיד, מתן עדות בלשכת השופט ללא מדים רשמיים, מתן עדות באמצעות טלוויזיה במעגל סגור (באופן שימנע את המפגש עם החשוד בפגיעה) ועוד.

בכל מחוז של פרקליטות המדינה (כמו גם בסניגוריה הציבורית ובמחלקות התביעה במשטרה) יש עורכי דין המיומנים בטיפול בתיקים שבהם מעורבים אנשים עם מוגבלות, והם נעזרים בהמלצות של גורמים טיפוליים המכירים את הנפגע או העד ואת יכולותיו או מגבלותיו. כאשר אתם מגיעים לפגישה שם, כדאי לכם להצטייד באבחון רשמי על מנת לייעל את הטיפול בילדכם.

זכויות הקטין | החשוד בביצוע עבירה |

כל קטין המואשם בפלילים זכאי לייצוג חינוך מטעם הסניגוריה הציבורית שהינה יחידה של משרד המשפטים (קיים תשלום חד פעמי של אגרה במקרה של העמדה לדין, אך לא כתנאי לייצוג). זכאות זו מתקיימת אם לקטין אין עורך דין פרטי.

בשלב הראשון עובר הקטין החשוד בביצוע העבירה הליך של חקירה במשטרה שמטרתה לברר האם יש בסיס לחשד ובהמשך לקבוע האם יש עילה להעמידו לדין או לא וכל זאת בטרם מגיע עניינו לבית המשפט. שלב זה משמעותי ביותר להמשך ההליך המשפטי, ויכול להטות את הכף ולקבוע אם יואשם הקטין בפלילים או לא. כל קטין זכאי להתייעץ עם עורך דין ועם הוריו או עם קרוב אחר בטרם הוא נחקר במשטרה. קטין עצור זכאי לקבל ייעוץ חינוך מטעם הסניגוריה הציבורית. כמו כן זכותם של קטינים שהורה או קרוב אחר מטעמם יהיה נוכח עמם בעת החקירה במשטרה ושהחקירה לא תיערך בשעות הלילה. חשוב לדעת כי **כל מידע** שמוסר הקטין בעת שהייתו בתחנת המשטרה או בעת חקירתו נרשם, ויכול לשמש כנגדו בהמשך הליכי המשפט.

כיוון שחקירה משטרתית היא חוויה ממושכת ולא פשוטה, העניק המחוקק בישראל זכויות יתר אלו לקטין. הקטין והוריו יכולים לוותר על הזכויות האלו. יש לזכור כי מטרתן

של זכויות אלו היא להעניק לקטינים הגנה מרבית ולשמור על הוגנות הליכי החקירה ועל האינטרסים של הקטין, ולכן לא כדאי לוותר עליהן גם אם מימוש הזכויות כרוך באי-נוחות מסוימת (עמידה על קיום הזכויות מול חוקר, המתנה לסניגור בתחנה, הגעה מיידית של ההורים לתחנת המשטרה וכו').

טיפול רגשי |

במקביל להליך הסמכותי- משפטי עוסקים גורמי הרווחה בצמצום ההשפעה של הטראומה באמצעות טיפול רגשי בנפגעים ובעדים, ובמניעה של מעשי פגיעה חוזרים של הפוגעים באמצעות תהליך טיפולי.

על פי רוב ימומן הטיפול על ידי המדינה באמצעות רשויות הרווחה למשך כשנה. לעיתים הטיפול ניתן בעיר מגוריו של המטופל ולעיתים הטיפול דורש נסיעה לעיר סמוכה. לעיתים הטיפול ניתן באופן מיידי ולעיתים נדרשת המתנה קצרה. בכל מקרה - עובד סוציאלי על פי חוק הוא שיקבע את הזכאות על פי קריטריונים של משרד הרווחה.

חשוב לדעת: ישנם כמה סוגים של עובדים סוציאליים על פי חוק העשויים להיות מעורבים בטיפול במקרה של התעללות בחסר ישע:

עובד סוציאלי לחוק הנוער - עובדים סוציאליים שאמונים על טיפול בכלל הילדים עד גיל 18, כולל ילדים עם מוגבלות פיזית, חושית, אוטיזם ולקויות למידה מורכבות שלא אובחנו כילדים עם צרכים מיוחדים שכלית התפתחותית.

עובד סוציאלי על פי חוק הסעד לטיפול באנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית - עובדים סוציאליים שאמונים על טיפול בילדים ובוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

עובד סוציאלי על פי חוק חוסים - עובדים סוציאליים שאמונים על טיפול במקרים של אדם מעל גיל 18 עם מוגבלות שאיננה מוגבלות שכלית התפתחותית.

כתובות להתייעצות

משרד הרווחה

מוקד ארצי - 118

אגף הרווחה בעיר

www.molsa.gov.il

משרד החינוך

הפיקוח הארצי על זכויות התלמיד/ה

האגף לחינוך מיוחד

שפ"י

[/http://edu.gov.il](http://edu.gov.il)

משרד המשפטים - הסניגוריה הציבורית

מחוז מרכז 03-6932678

מחוז תל אביב 03-6932638/37

מחוז חיפה 04-8633705

מחוז צפון 04-6029111

מחוז ירושלים 02-5696159

מחוז דרום 08-6404462

index.justice.gov.il/Units/SanegoriaZiborit.aspx

אל"י

האגודה להגנת הילד

1800-22-39-66

www.eli.org.il

המועצה לשלום הילד

02-6780606

www.children.org.il